

Рашки попови у Херцег Новом 1647. године

23. јануара 2018.

Године 1647, као и сљедеће, у Новоме је харала куга. Однијела је много живота. О кретању болести, дубровачку владу обавјештавао је Дубровчанин настањен на Топлој (Савини) који је радио у турској капетанији у граду. Године 2012, у једној великој збирци ћириличних докумената Државног Архива Дубровник објавио сам сва његова многобројна писма и она чини окосницу моје збирке (Ћирилична документа дубровачког архива, треће изд., 2012).

Прије неког времена, на телевизији је емитована емисија разговора црногорског новинара са једним Новљанином. У емисији је новинар казао Новљанину да је његов суграђанин **др Горан Комар** објавио на хиљаде архивских докумената из којих се може видјети да Срба у томе граду није било до 19. вијека. Не знам шта је саговорних одговорио и вјерујем да нема значаја за тему, али та емисија је постала поводом да на захтјеве бројних суграђана Срба, приредим посебно предавање на ту тему. Предавање је одржано у придворној капели Св. Николе митрополита Саватија (Руђића-Љубибратића) на Топлој.

Том приликом, уз осврте на бројне помене српског имена и језика познате нашим лигвистима и историчарима (ма гдје да су стицали образовање, а најчешће јесу у Београду) фокусирао сам се на управо на ову збирку дубровачких докумената који су настали у Новоме. Писма је начинио **Михо Кувелић**, поријеклом Дубровчанин, несумњиво римокатолик, који је барем у другој генерацији живио и дјеловао у Боки, у Новоме под турском влашћу. На више мјеста, он је поменуо **„рашке попове“ у Новом**. Није то ништа изненађујуће када српске попове помињу и турски порески пописи са краја **16. вијека** уз Светоуспенску цркву на Савини (приређивач знаменити и заслужни **Ахмед Аличић**). Ови пописи, такође, евоцирају цркву Свете Госпође у Старом граду. Но, ни то није изненађење када се зна да је **ћирилични натпис у Малој цркви манастира Савина 1565. године поменуо новске свештенике, међу њима попа Ву(г)драга**.

Prkaz bilke za Herceg Novi 1687. godine, autor Vincenzo Coronelli

На тај начин долази се до питања. Шта тачно значи термин **„рашки“** и **„рашански“**, па и **„расцијански“** из писама Дубровнику Дубровчанина Миха Кувелића и како бисмо га могли превести, на примјер неком Енглезу или Французу, или, још боље, Русу? Читаоце уваженог портала **Порекло** бих позвао да понуде превод термина: **„рашки“**. Дакле, треба странцу објаснити ко су Рашани.

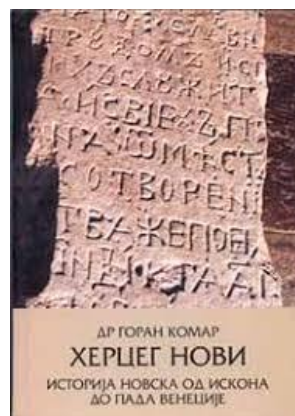
Због доживљаја српског језика прве половине 17. вијека, предлажем да учинимо један неубичајен корак па да писмо, чију сам транслитерацију обезбједио, донесемо у цјелости.

Сахат кула у Херцег Новом

НОВИ, 15. новембар 1647

Михо Кувелић кнезу и властели дубровачкој поводом појаве куге. Описује одлазак Новљана у Љубиње на млинове, како би се изводили магијски ритуали, а затим и у Водовађу у Конавлима, из истог разлога: "Зато на тијем реченијем млинима чинили су њеке мађије и чвари ноћно и ту буду подварћи речене кухне робе." Помиње Топлу, Пресјеку, Богљеновиће (Кути) и Поде код Херцег Новог. Потом, извјештава о крађи литијског крста из цркве Свете Неђеље у Конавлима који је сам откупио. Настоји да га не откупе **рашки попови** и да га Турци не претопе у симсију из које "дуван пију". Тражи упутства.

Много пресвијетло и племенито и мудро и сваке части и часне фале достојному г(оспо)д(и)ну кнезу и господи од пресвијетле републике дубровачке, в(еле). д(раго). п(оздрављеније). А потом, дајем на знање вашијем пресвијетлијем госпоцтвом како пасане дни буде се договорити један табак с Топле гђе куга мори у ове банде. Договори се јоште су два Турчина да с речене Топле узму кухне робе с којом да пођу у Требиње, најприје преко ријеке Требишњице, на ону страну, што се разумије у кадилук љубињски у кому туу мјесту бивши млини. Зато на тијем реченијем млинима чинили су њеке мађије и чвари ноћно и ту буду подварћи речене кухне робе. И тако, мађије чинећи, да би из новскога кадилука куга пасала у љубињски кадилук. И речене ствари буду веома секретно чинити да нитко не зна. И који су били речени Турци у договор када се ис Требиња врате да уљегу ноћно у вашу даржаву од Конавли а у село Водовађу, гђе туу бивши млини вашијех подложника. И на тијем млинима да чине речене мађије и чвари и да по(д)метну од речене робе кухне за коју ствар како сам од ономадна чујо, поручио сам на границу вашу г(оспо)д(и)ну Маарк Антони(ј)и по једному чеку од ове банде, а и(с) села Пријевора, да му рече да има помњу од речене ствари. И тако му је речено. И речени табак, на име Селим Алић који се врати, и како дође на Топлу у диле се разбоље од куге. И тако саде лежи, а реченому дружини јоште не би ништа него ли што авизајући ваша пресвијетла госпоцтва у књизи коју сам посло на девет(и) овога новембра. И што бивши куга у шес кућа на Топлоо, зато од реченога бремена јоште креши у двије куће куга. Зато, на речено Топлоо у све бии у осам кућа немоћ у којих чељад мруу. Јес их саде шестеро номоћно (!). А што писах за Ала агу Хајдаровића, у њега јоште не би ништа, него што му умрије његов момак и момкова мати која се бјеше сином немоћнијем мјешала. Зато, како рекох и она умрије, и до данас што је умарло на Топло(ј), у све једанајес чељади, а у Алаге Хајдаровића, што рекох, да му је умро момак и мати му. А јоште је на Топло, како рекох, шестеро немоћно. Веће не знам што (ће) од њих бити. А што сам авизо кроз Хасан Ђехају Паржинића, који је дошо у ове банде ис Требиња кужан, и кому и њему син умрије од куге. И како му умрије, дође овђе с његовом чељади пред Нови у магазу на крај мора гђе броди стоје.

Манастир Савина, Херцег Нови

Зато, како дође, двоја се врата одовле од града затворише да се не би тко уљего од његове чељади мјешати по граду. И за та(ј) узрок речена врата затворише. А једна стоје отворена стражом да не би тко кријући улазио од кухне чељади у град. А што сам авизао кроз село Пресјеку у кому је у три куће куга, зато веће није монтала, него ли је у реченијех кућама умарло деветеро чељади до данас, а четверо је пребољело како сам авизо. А што сам авизо кроз село Поде да је умарло у једно дијете једнога Ришњиана од куге, зато му се и друго разбоље од исте немоћи, који су Поди у ово(ј) даржави више Новога Горњегга града. И овђе, пред градом, у варху вароши, у једнога Турчина разбоље се једно дијете и лежа немоћан пет дана које пети дан данас и умрије, за које велећи да је било с вјетра немоћно и падало, на кому није никакава било сењала од куге, тако велећи му отац његов. Зато, како је ствар слиједила, тако и авизавам. Ако ли у реченога Турчина што услиједи унапријед и кога Турчина бадешкаше ова господа да се не мијеша ни његова кућа ни сусједа му до ове мијене која иде докле се види што ће бити у ово(ј) даржави. А у селу Богђеновићи разбоље се један ч(о)ек субито, ма се до истине не зна хоће ли куга и како у наприједа услиједи тако ћу авизати.

Канли кула

А веће се у ово(ј) даржави свуда здраво находи истој на оному ствар како сам у минуто овога на девет авизо. И такођер, у овијех градовима, све се здраво находи, и овудар око градова. Него, што рекох у варху вароши штоо умрије речено дијете, веће се до истине не зна куга ли ће бити, друга ли речена немоћ. И ову пишући дође глас овђе да у Бријесту со ону банду Топле у једнога Турчина умрије једна жена стара која се говори да је одавна боловала, веће се не зна која ће немоћ бити. И зато, ако би што у наприједак слиједило да би се позно сењо од куге, авизаћу ваша пресвијетла госпоцтва. Коијем дајем на знање зашто ми служи поднижено(ј) вашо(ј) саде наплаћују ону патен(т)у коју сам посло за сењо да познају која патен(т)а бивши украдена **у свето(ј) Неђељи у Конавлах** за коју ми се пита да платим за њу пет дуката, или ти да је вратим од кога јесам узео.

Зато, молећи ваша пресвијетла госпоцтва да његово провиди и да се плати. А такођер, ови свети карст велики од прочесијуни који се овђе находи, за кога дајући **рашки попови** два гроша, а парсона говорећи у кога је велећи истијем поповом да га неће дати за два гроша, него ли питајући трии гроша и по. Ако ли велећи не узмете га, а ми ћемо га растопити и учинити веле симсија од њега чиме Турци духан пију, алити табак, за коју ми је ствар мени служи вашо(ј) мучуно (!) било да не би свети карст уљего у **рашкијех попова** руке и да га Турци не диспричавају, ни поднижију. Зато га ја слуга ваша одкуп(љ)ујем и кога, али ћу послати долу вашему пресвијетлому госпоцтву, али га ћу послати у свете Неђеље на граду да се преда попу, **алити г(оспо)д(и)ну думу да га стави у свету Неђељу**, и то чинећи за љубав господина Бога и свете Неђеље која је да ме скапула од ове немоћи.

И зато, чекам одговор, да знам гђе га ћу предати, који је велик од жуте мједи, како га ваше пресвијетло госпоцтво боље зна какав је и које зна које сам спенце имо. За које сам писо минуте мјесеце које су окуриле за узроке како сам авизо докле сам лупештине од свете Неђеље изнашо. За које ствари, алити спенце, уздам се у ваша пресвијетла госпоцтва да ће учинити како их господин Бог надахне и Дух свети. И за то чекам одговор. И што сам јаки, остајем на служби вашијех пресвијетлијех госпоцтва коијем бивши посло три књиге по путу од Витаљене. Једну сам посло на двадесет и девети минутога октумбра, а другу сам посло девет овога новембра, на које нијесам имао одговора, за које имући велик суспет примају ли се. А ово ће бити четврта саде књига на које се молим вашијем пресвијетлијем госпоцтвом да ми одговоре и со оправом за коју се молим да ми се пошље коју чекам с великом пожудом, молећи се сарчано вашијем пресвијетлијем госпоцтвом које господин Бог веселио и у госпоцтву уздаржо. Ја слуга ваша Михо Кувелић писах на вашу заповјед.

аутор: Сарадник портала Порекло др Горан Комар

Из Новога. на 15. новембра. на. 1647.

(Г. Комар, Ћирилична документа дубровачког архива, треће издање, Херцег Нови, 2012)

извор: Порекло